

REFERENCES

1. Aleksandrov, A. (1956) Abstract spaces. Mathematics, its content, methods and value. Moscow, 1956. Vol. 3 [in Russian].
2. Barsova, I. (1981). From the history of score notation. Sound density and space in mnogokhorny music of the XVII century. History and modernity: a collection of articles. Leningrad: Soviet composer, P. 6–32 [in Russian].
3. Watson, F. R. (1948). Architectural acoustics. Moscow: State Publishing House of Foreign Literature [in Russian].
4. Gerasimova-Persianskaya, N. (1989). The way out to the new principles of the space-time organization of music in turning epochs. Musical thinking: nature, categories, aspects of research: a collection of articles Kiev: Musical Ukraine. p. 54–64 [in Russian].
5. Lobanova, M. (1981). Musical style and genre in the Baroque era as a problem of modern cultural history (on the example of a motet): Extended abstract of candidate's thesis. Moscow: MGK [in Russian].
6. Lotman, Y. (2005). Structure of artistic text: Articles. Notes. Speeches (1962–1993). St. Petersburg: Art. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 5.12.2019

УДК 008+17.023.32]: [130.2:141.78]

DOI: 10.31723/2524–0447–2019–28–1–15–27

Людмила Олексіївна Троєльнікова

ORCID: 0000–0001–5030–0974

доктор мистецтвознавства, професор

*Інституту мистецтв Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Lyusja_t@ukr.net

НАЦІЯ І КУЛЬТУРА У ДОСВІДІ ПОСТМОДЕРНОГО КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ОСЯГНЕННЯ

Здійснено культурологічний дискурс нації і культури в контексті їх постмодерного концептуального осягнення. Актуалізовано основні системоформуючі смисли нації і культури. Підкреслено, що національна культура є способом організації і розвитку життєдіяльності нації, що обумовлений потребами її економічного, політичного і духовного розвитку як соціально-етнічного організму, з виробленими нею нормами та суспільними відносинами, втіленими в продуктах матеріальної та духовної праці. Зазначено, що досвід, котрий нація набула в процесі свого становлення, є унікальним і не може бути повтореним жодними іншими утвореннями чи іншою епохою. Акцентовано увагу на тому, що набуваючи до-

свіду, нація створює власну історію, що виступає як творіння унікальних смислів, притаманних виключно її полю культури, якому властиві певні цінності, особливі правила інтерпретації та дефініцій, викликані специфікою людей і зв'язків, які вони утворюють. Підкреслено, що це поле культури і дає можливість нації усвідомлювати себе як цілісність.

Ключові слова: нація, культура, національна культура, загальнолюдська культура, народ, культурна творчість.

Lyudmila Trouelnikova, D. Sc. in Art, professor of Institute of Arts, Borys Grinchenko Kyiv University

Nation and culture in the experience of the postmodern culturological understanding

*The culturological discourse of the nation and culture in the context of their postmodern conceptual comprehension is done. The main system-forming meanings of the nation and culture are actualized. The author emphasises that the national culture is a way of the organisation and the development the vital activity of the nation, which is caused by the needs of its economic, political and spiritual development as a social and ethnic organism with its norms and social relations, embodied in its products of material and spiritual labour. It is noted that the nation's experience, gained during its formation, is unique and can not be repeated by any other formations or another era. Getting experience, the nation creates its own history, which is the creation of unique meanings, inherent in its field of the culture, which has certain values, special rules of interpretation and definitions, caused by the specifics of people and the connections. Therefore, this is a field of culture that allows the nation to realize itself as the integrity. **The purposes of the research** are to analyse the category of national as a qualitative characteristic of a person and his being within the certain cultural space; to distinguish the content of the categories of the nation and national culture in the boundaries of modern science; to understand the essential relationships and the peculiarities of the interactions of the nation and culture in the modern sociocultural development. **The Methodology of research.** The understanding of the interconnection of a nation and culture is a complex and multidimensional process, which is based on the interdisciplinary theoretical basis (philosophy, cultural studies, art history, history, pedagogy, psychology, etc.). Therefore, one of the priority tasks is to develop within the limits of this diversity of sciences, disciplines, research methods and ideas, the methodological principles for the definition and research of the newest meaningful (structural-functional) concepts of the interconnection of the nation and culture in the context of the modern scientific knowledge. The essence of this large-scale theoretical analysis gives us an opportunity to comprehend the vector of the development of the postmodern processes in the human and national cultures. **The scientific novelty** of the research is the scientific rethinking of the content of the traditional concepts of culture creation in the context of its national mode. It also includes the search for the total approaches to the analysis of the essential relationship of the nation and culture, the comprehensive representation of*

the national in the integral organization of human existence and the development of the methodological fundamentals of the modern research of the national foundation of the latest cultural processes. Conclusions. Thus, culture arises as the result of the interaction of universal and national. It is the process of the formation and accumulation of the cultural achievements (material and spiritual, which show all the diversity of human nature) of the process of the spiritual production of the nation (people) as well as humanity.

Key words: nation, culture, national culture, universal culture, people, cultural creativity.

Троельникова Людмила Алексеевна, доктор искусствоведения, профессор Института искусств Киевського университета імені Бориса Грінченка

Нация и культура в опыте посмодерного культурологического осмысления

Осуществлен культурологический дискурс нации и культуры в контексте их постмодерного концептуального осмысления. Актуализированы основные системоформирующие смыслы нации и культуры. Подчеркнуто, что национальная культура есть способом организации и развития жизнедеятельности нации, что обуславливается потребностями ее экономического, политического и духовного развития как социально-этнического организма, с созданными ею нормами и общественными отношениями, которые воплощены в продуктах материального и духовного труда. Определено, что опыт, который нация получила в процессе своего становления, уникален и не может быть повторен другими общественными формированиями или другой эпохой. Акцентировано внимание на том, что, получая опыт, нация создает свою историю, которая выступает как творение уникальных смыслов, свойственных исключительно ее полю культуры, которому характерны определенные ценности, особенные правила интерпретации и дефиниций, обусловленных спецификой людей и связей, которые они создают. Подчеркнуто, что это поле культуры и создает возможность нации осознать себя как целостность. Таким образом, целью статьи есть осмысление национального как качественной характеристики человека и его бытия в границах формирования определенного культурного пространства, выделение содержания категорий нация и национальная культура в границах современного теоретизирования, постижение сущностных взаимосвязей и особенностей взаимовлияний нации и культуры в современном социокультурном развитии. Осмысление взаимосвязи нации и культуры есть достаточно сложным и многоплановым процессом, поскольку опирается на интердисциплинарную общетеоретическую базу (философия, культурология, искусствоведение, история, педагогика, психология и др.). Таким образом, одним из первостепенных заданий есть создание в рамках этого множества наук, дисциплин, исследовательских методов, идей, четких методологических принципов вы-

деления и исследования новейших смысловых (структурно-функциональных) концептов взаимообусловленности нации и культуры. Содержание этого широкомасштабного теоретизирования формирует возможность осмысления вектора развития современных процессов общечеловеческой и национальной культур. Таким образом, научная новизна состоит в переосмыслении содержания традиционных концептов культуротворчества в контексте его национального модуса, поиске целостных подходов к анализу сущностной взаимосвязи нации и культуры, широкой репрезентации национального в целостной организации человеческого бытия, формировании современных методологических подходов в вопросах исследования национального базиса новейших культурных процессов. Подчеркнем, что культура возникает как результат взаимодействия общечеловеческого и национального, она не какой-то статичный результат этой деятельности, а процесс создания и накопления культурного богатства (не только материального, но и духовного, в котором воплощено все разнообразие человеческой природы), и которые возникают в процессе духовного производства как отдельной нации, так и человечества вообще.

Ключевые слова: нация, культура, национальная культура, общечеловеческая культура, народ, культурное творчество.

Постановка проблеми. Сучасна епоха постійно вимагає, щоб діяльність кожної людини чи будь-якої групи відповідала певним вищим духовним загальнолюдським та антропокосмічним цінностям й інтересам. Однак це можливо лише за умови, якщо єдина для всіх країн основа формування нового типу духовної культури існуватиме у всіх своїх унікальних проявах. Останнє стосується кожного типу культури, специфіки її проявів як у групах людей, так і в кожному. Тому прискорення темпів вирішення найважливіших проблем нашої епохи потребує систематичного застосування до виховання сучасного типу світогляду тієї найновішої методології, що поєднує в собі принципи субстанціональної єдності та діалогової взаємодії різних, інколи суперечливих між собою поглядів на сутнісний взаємозв'язок нації і культури.

Відтак **метою** статті є осмислення національного як якісної характеристики людини та її буття в межах формування певного культурного простору, виокремлення змісту категорій нація та національна культура в межах сучасного теоретизування, осягнення сутнісних взаємозв'язків і особливостей взаємовпливів нації та культури в сучасному соціокультурному розвитку.

Методологія дослідження. Осмислення взаємозв'язку нації та культури є досить складним і багатоплановим процесом, оскільки

спирається на інтердисциплінарну загальнотеоретичну базу (філософія, естетика, історія, культурологія, мистецтвознавство, педагогіка, психологія тощо). Отже, одним з першочергових завдань є вироблення у межах цього розмаїття наук, дисциплін, дослідницьких методів, ідей, чітких методологічних принципів визначення та дослідження новітніх змістовних (структурно-функціональних) концептів взаємообумовленості нації і культури в контексті сучасного наукового знання. Сутність цього широкомасштабного теоретизування дає змогу осмислити вектор розвитку найсучасніших процесів в загальнолюдській та національній культурах.

Наукова новизна роботи полягає у науковому переосмисленні змісту традиційних концептів культуротворення в контексті його національного модусу, пошуку цілісних підходів до аналізу сутнісного взаємозв'язку нації та культури, всебічній репрезентації національного в цілісній організації людського буття, виробленні методологічних засад сучасного дослідження національного підґрунтя новітніх культурних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Філософське теоретизування нації і культури базувалось на фундаментальних працях українських та європейських теоретиків, зокрема Володимира Винниченка «Відродження нації» (Київ, Відень, 1920) [3], Миколи Бердяєва «Національність і людство» (Київ, 1993) [1], Сергія Булгакова «Християнський соціалізм: Споры о судьбах России» (Новосибірськ, 1991) [2], В. Старосольського «Теорія нації» (Київ; Нью-Йорк, 1998) [7], Дмитра Чижевського «Філософія і національність» (Київ, 1994) [9], Освальда Шпенглера «Закат Європы» (Новосибірськ, 1993) [11], Карла Юнга «Проблеми душі нашого времени» (Москва, 1996) [12], Л. Февра та М. Блока «Идеология феодального общества в Западной Европе: проблемы культуры и социально-культурных представлений Средневековья в современной зарубежной историографии» (Москва, 1980) [8]. Проблеми генези духовної культури в її управлінському контексті та проблеми формування основних засад гуманітарної політики на національному підґрунті досліджує Світлана Чукот «Генеза духовної культури: управлінський вимір» (Київ, 1999) [10]. Теоретичною базою проблематики є «Історія української культури» за загальною редакцією Івана Крип'якевича (Київ, 1994) [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема взаємодії нації і культури наразі постає з усією актуальністю. Ще О. Бочковський, розвиваючи теорію Д. Манчіні, зазначав, що фактичні причини від-

несення елементів культури до значення безпосереднього чинника нації є досить різномірними. З одного боку, культура — це якість нації. Від культури нації, її типу та рівня розвитку залежить доля нації так само, як життєвий успіх конкретної людини — від її особистих якостей. З іншого — чинник культури як такий не становить націю, проте є однією з найважливіших умов для її народження. Важливість культури для становлення національної спільноти знаходить свій вияв у таких трьох моментах:

1. Належність до одного культурного типу одиниць певної спільноти (означає проживання в однакових умовах, наявність спільних інтересів, однаковий побут) робить їх здатними об'єднатися в національну спільноту. Отже, позитивним аспектом єдності культури є її сприяння створенню нації, а негативним — те, що вона допомагає нації відмежуватися від інших національних спільнот.

2. Спільна культура полегшує технічне порозуміння між членами нації. Особливе значення в цьому мають чинники мови, письма, художньої творчості. Вони є також найкращим зовнішнім способом маніфестації своєї національної приналежності та впізнання співвітчизників.

3. Спільність культури створює спільність культурних інтересів, що є основою виникнення спільноти.

У таких напрямках значення культури для нації насамперед у її поверхових та зовнішніх проявах. Не можна повністю погодитися з тим, що глибока суть культури, культурні відмінності, які не лежать на поверхні та не впадають у вічі, мають для становлення нації набагато менше значення, оскільки зовнішні, поверхові прояви є лише відображенням внутрішніх процесів, що відбуваються в даному суспільстві [7].

Національність проявляється в культурній творчості. Однак помилковим є протиставлення національного загальнолюдському. Останнє може мати подвійний характер — абстрактно-людського, безособового і позанаціонального чи конкретно-людського, індивідуального і національного [2]. У першому разі загальнолюдським буде будь-який технічний витвір, уведений до загального обігу; наукова істина, одного разу встановлена, стає спільним надбанням. І техніка життя, те, що називається зовнішньою культурою, і теоретична, і прикладна наука однаково належать до цього типу, сутність якого полягає в безособовому анонімному надбанні єдиного людства, що у своєму бутті породжує і розвиває і цю «техніку», і цю «науку» [10,

с. 123]. Тут національність проявляється порівняно слабо — лише як ступінь обдарованості чи спеціальних здібностей. Набагато більше значення при цьому має вік культури, рівень її історичного розвитку. У другому випадку ми отримуємо загальнолюдське при найповнішому прояві своєї індивідуальності — особистої чи національної. Підтвердженням цього може бути, наприклад, такий твір, як «Лісова пісня». Немає сумніву, що це — загальнолюдське надбання, котре водночас могло народитися лише з надр індивідуального і національного духу. Уся культурна діяльність, що створює духовні цінності, беззаперечно конкретна і національна.

Теоретико-концептуальне обґрунтування роздумів і узагальнень щодо національного і загальнолюдського знаходимо у Д. Чижевського, зокрема в праці «Філософія і національність», де подана характеристика двох принципово відмінних поглядів «на те, що таке є національна особність і яке її значення» [9, с. 142], один з яких названо раціоналістичним, другий — романтичним.

Російський філософ М. Бердяєв вважає: «Національність є індивідуальним життям, поза яким неможливе існування людства, вона закладена в самих тайнах життя і є цінністю, що твориться в історії динамічним завданням» [1, с. 154]. У своїх працях мислитель послідовно розвиває думку про націю як динамічну субстанцію, позитивне збагачення буття, безперечну людську цінність [1, с. 154]. Визначаючи в межах загальнолюдського примат національного, М. Бердяєв стверджує: «Вселюдськість не має нічого спільного з інтернаціоналізмом, уселюдськість є вищою повнотою всього національного. ...Жодної інтернаціональної Європи... інтернаціональної цивілізації... не існує поза моєю національністю і моїм людством» [1, с. 154]. У такому контексті дослідження даної проблеми проходить в руслі «філософії життя» О. Шпенглера [11], «аналітичної психології» К. Юнга [12], «історії ментальностей» Л. Февра та М. Блока [8], вивчених та творчо осмислених українськими вченими для окреслення майбутніх контурів нового образу нашої історії культури як психологічно оснащеної, одухотвореної діяльності її творців. Зокрема питання української ментальності розглядали у своїх працях вчені української діаспори: О. Кульчицький, Є. Онацький, Б. Цимбалістий, М. Шлемкевич.

Поняття «менталітет» у перекладі з латини означає «розумний», «думка», «інтелект»; у французькому тлумаченні — «спрямування думок, умонастроїв», «скерованість розуму», «розумні особливості»; в англійському — «характерний склад розуму» [9; 10]. У політологічно-

му аспекті «менталітет» уявляється як певний рівень індивідуальної і суспільної свідомості, а також пов'язаний з ним спектр життєвих позицій, культури і моделей поведінки, що претендують на незалежність від офіційно визначених ідеологічних настанов і політичних орієнтацій.

Філософське тлумачення поняття зводиться загалом до того, що менталітет — це характер думок, сукупність розумових навичок і духовних інтересів, притаманних окремій людині, соціальній групі, нації, що формують настанови щодо мислення і дій в ім'я утвердження свого місця у світі.

Ментальності утворюють свою особливу сферу (що є суперечливою й опосередковано пов'язаною зі світом ідей, проте не зводиться до нього) завдяки специфічним закономірностям та ритмам. Сфера ментальності пов'язана з матеріальним життям суспільства, виробництвом, демографією, побутом. Відображення визначальних умов історичного процесу, культурні традиції та стереотипи теж відіграють в її формуванні та функціонуванні величезну роль.

Процес формування нового наукового мислення в гуманітарних науках, пов'язаний з розумінням історичного минулого безпосередньо через його суб'єкта та носія — людину, — почав формуватися в нашій країні в середині 60-х років ХХ ст. Внаслідок наукового пошуку були переосмислені і «відкриті» праці багатьох вчених, літераторів, які мали безпосереднє відношення до розробки проблеми ментальності й суттєво вплинули на розвиток вітчизняної та світової культури (М. Бердяєв, М. Бахтін, М. Драгоманов, І. Крип'якевич, М. Куліш, О. Потебня, П. Флоренський, Г. Шпет, Д. Чижевський та ін.) [1; 4; 9]. Так, до вирішення досліджуваної проблеми діалектично підійшов Д. Чижевський. Досліджуючи проблему українського національного характеру, він заперечував раціоналістичний висновок про те, що всі люди однакові, рівні між собою. Людське суспільство можливе лише тому, що в ньому існує різноманітність і різнобарвність психологічних типів людей. Через повноту історичного життя реалізуються окремі форми вічної природи. І цінність якраз і полягає в їхній індивідуальності, окремішності, бо саме те, що є в них індивідуальним, і доповнює інші вияви. Д. Чижевський доходить висновку, що кожна нація є лише обмеженим і однобічним розкриттям людського ідеалу. Однак саме в цих обмежених і однобічних розкриттях загальнолюдський ідеал і існує. Тому кожна нація у своєму своєрідному, оригінальному, у своїй «однобічності» й обмеженості має вічне і загальне значення. Як

живі, різноманітні людські індивідууми поєднані у суспільство, так і конкретні нації поєднанні в людство. Тільки через них і в них є можливим людство [9, с. 132].

У вітчизняній науці поняття «народ» використовується в трьох значеннях: 1) у широкому розумінні — все населення певної країни; 2) як термін, уживаний для різних форм етнічних спільностей (плем'я, народність, нація); 3) у значенні «народні маси, що трудяться», тобто соціальна спільність, яка безпосередньо виробляє матеріальні цінності.

Народ визначається як творець історії, якого веде сила корінних суспільних перетворень, суб'єкт історії. В антагоністичному суспільстві — це експлуатовані класи, в неантагоністичному — робітники, селяни, інтелігенція. Іноді в поняття «народ» включають інші шари суспільства, що беруть участь у прогресивному розвитку. Для вирішення завдань нашого дослідження ми розглядаємо народ як історично сформовану на певній території спільність людей, що сформувалася на основі спільної життєдіяльності, яка володіє історичною пам'яттю і самосвідомістю, має відносно стабільні особливості культури і спільні соціокультурні орієнтації. Народ утворюється на основі різних етнічних груп, визначною ознакою яких є соціокультурна єдність, тобто єдність знань, цінностей, норм, соціальних зразків, на які вони орієнтуються. Саме з моменту переважання соціокультурних факторів над етнічними можна говорити про появу народу як носія соціокультурних ознак спільності, як суб'єкта історії. Фактори етнічні — біологічні, територіальної єдності, господарської діяльності — не є безумовними. Єдність народу зумовлена наявністю спільної мови і культури. Самоідентифікація відбувається за соціальними і культурними ознаками.

Визначення, дане цьому поняттю у філософському енциклопедичному словнику, майже не відрізняється від визначень «етносу» і «народу». Нація розглядається як історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їхньої території, економічних зв'язків, літературної мови, етнічних особливостей культури і характеру. Ми виходимо з того, що етнос є історично більш раннім і родовим поняттям, народ формується на основі різних етнічних груп, а нація — ще більш пізні утворення, що включає в себе характеристики і етносу, і народу. Вважається, що вона виникла в період зміцнення централізації і розвитку капіталістичних відносин. Основними ознаками нації є соціальне походження, духовна спільність, економічні

зв'язки, спільність території, мови, національних особливостей культури і психології, національна самосвідомість. Відтак етнос, народ і націю можна розглядати як три шари, рівні або типи в історичному процесі розвитку родоплемінної спільності.

Такий тришаровий підхід прийнятний і при аналізі народної культури. Першим, загальним для усіх, ніби нижнім шаром культури будь-якої форми є, власне, етнічне. Іншими словами, етнічне — це загальне, найбільш стійке, що найменше піддається змінам і впливу, притаманне культурі родоплемінної спільності, народності і нації. На думку Г. Г. Котожекова, етнічність — «властивість культури, що склалася в результаті кровних уз населення, спільних території розселення, діалекту, традицій, обрядів, вірувань і інтересів. Етнічність утворювалася століттями, а тому продовжує залишатися найбільш стійкою рисою культури сучасних етнічних груп» [6, с. 34]. Етнічне зберігається в культурі й побуті народностей і навіть націй, але характеризує при цьому не все населення, а окремі етнографічні групи, окремі області або райони розселення націй. Другим, більш високим, пластом є народна культура, «яка становить основу, базис національної культури, що акумулює устрій життя, побут, думи і сподівання народу» [6, с. 27]. Верхній пласт у структурі культури становить національне, яке, власне кажучи, є конкретно-історичною і вищою формою етнічного. Національна культура містить у собі й етнічну, і народну, водночас народна вбирає в себе лише етнічну та її сучасні варіанти. Їхня взаємодія може розглядати як загальне — національне, особливе — народне, одиничне — етнічне.

Усі три пласти взаємопроникні, але при цьому етнічна і народна культури не повністю входять у національну, вбираючи в себе культури інших національностей і народів.

Культура проходить дві стадії розвитку. На першій, традиційній стадії, до якої належить етнічна, культура виступає як «культура в собі», не виходячи за межі власних інтересів. Деякі вчені називають цю стадію побутовою. У традиційному суспільстві культура стає «захисним поясом» для людини [5, с. 156]. Другим «захисним поясом» є природа.

На другій стадії — з народженням (виникненням) національної самосвідомості, з подоланням локальної обмеженості — культура вступає в діалог з іншими культурами. Цю стадію розвитку одні автори називають сучасною, а інші — інтелігентною, прогресивною. При переході до сучасного суспільства різко зростає ступінь свободи

особи. Людина втрачає колишню захищеність, свідомість не в змозі охопити кордони світу. Виникають об'єктивні передумови відчуження від культури: втрата (почуття хазяїна) універсальності й цілісності, позаяк нова культура не є цілісною як традиція, що транслювала досвід поколінь і програму життєдіяльності. Сучасна культура не може належно виконувати роль «захисного поясу» для людини. У цьому основний конфлікт існування культури в часі [5]. Проблема полягає в тому, щоб забезпечити діалог традиційної і сучасної культур, знайти шляхи їхнього органічного сполучення і повернути людині її «захисний пояс», створивши нову культуру.

Буття в культурі переживається людиною як природна приналежність до особливого культурного світу — «укоріненість» в рідній культурі, буття саме на «цій» землі тощо. В цьому корінні і є основи національного почуття. Тому «...національна свідомість і любов до своєї нації не знає ні класів, ні партій, ні віку, ні статі» [3, с. 242].

Висновки. Отже, культура виникає як результат взаємодії загальнолюдського і національного, вона не якийсь застиглий результат людської діяльності, а процес утворення і накопичення культурних надбань (не лише матеріальних, а й духовних, в яких втілюється все розмаїття людської природи), що виникають у процесі духовного виробництва як окремої нації (народу), так і людства загалом [4].

Більшість видів людської діяльності притаманна всьому людству, але в кожній національній спільноті вони оформлюються різними, більш чи менш специфічними саме для неї способами, які в сукупності й утворюють її культуру. Тут ми зустрічаємося з особливою реальністю культури, де діяльне ставлення людини до світу характеризується особливістю, унікальністю, неповторністю. Взагалі культура, як і будь-яка творчість, — це вираження унікальності, специфічності та своєрідності. Саме ця специфічність породжує відмінність культур, їхній національний колорит.

Водночас національна культура є способом існування загальнолюдської культури, конкретною формою вияву її сукупної властивості як універсальної адаптивно-адаптуючої системи, що забезпечує пристосування людського суспільства до різноманітних умов природного і соціального середовища. Забезпечення якісно і кількісно розширеного самовідтворення національної спільноти — найважливіша функція національної культури, що є захисним механізмом, до якого апелюють при відродженні національної культури. Розуміння культури як повернення до «ґрунту», усвідомлення значущості безпо-

середньої взаємодії людей з навколишньою дійсністю, їх внутрішнього світу, поведінки, ставлення одне до одного, повсякденності буття якраз і дає підстави констатувати, що культурна реальність виявляє себе насамперед в актах реалізації людського існування, там, де людина виступає як конкретний діючий індивід у всьому своєму розмаїтті та безпосередності своєї життєдіяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бердяєв М. Національність і людство. *Сучасність*. 1993. № 1. С. 154–157.
2. Булгаков С. Християнський соціалізм: спори о судьбах России. Ново-сибирск: Наука, 1991. 350 с.
3. Винниченко В. Відродження нації. Ч. 1. Київ ; Відень: Дзвін, 1920. 318 с.
4. Історія української культури / [за заг. ред. І. Крип'якевича]. Київ: Либідь, 1994. 651 с.
5. Исакова Н. Культура народов Севера: филос.-социол. анализ. Новосибирск: Наука. Сибир. отд-ние, 1989. 208 с.
6. Котожеков Г. Философско-социологический анализ культуры: автореф. дис. ... д-ра филос. наук: спец. 17.00.08 «Теория и история культуры». Москва, 1991. 48 с.
7. Старосольський В. Теорія нації / [передм. І. Кресіної; ред. О. В. Василенко]. Репр. вид. 1922 р. Київ: Вища шк. ; Нью-Йорк: Наук. Т-во ім. Т. Шевченка, 1998. XXXIX, 152 с.
8. Февр Л., Блок М. Идеология феодального общества в Западной Европе: проблемы культуры и социально-культурных представлений Средневековья в современной зарубежной историографии. Москва, 1980. 321 с.
9. Чижевський Д. Філософія і національність. *Основа*. 1994. № 26. С. 123–176.
10. Чукут С. Генеза духовної культури: управлінський вимір / [редкол.: В. М. Князєв (голова) та ін.]; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 1999. 255 с.
11. Шпенглер О. Закат Европы. Новосибирск: Наука, 1993. 584 с.
12. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени / [пер. с нем. А. М. Боковикова; ред. Л. И. Дорогова]. Москва: Прогресс: Универс, 1996. 329 с.

REFERENCES

1. Berdiaev M. (1993). Nationality and humanity. *Suchasnist*, 1, P. 154–157 [in Ukrainian].
2. Bulgakov S. (1991). Christian Socialism: Disputes about the Fates of Russia. Novosibirsk: Nauka [in Russian].
3. Vinnichenko V. (1920). Revival of the nation. Kyiv ; Vienna: Dzvin, 1 [in Ukrainian].

4. Krypiakievych I. (Ed.). (1994). History of Ukrainian culture. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
5. Isakova N. (1989). Culture of the peoples of the North: philosophical and sociological analysis. Novosibirsk: Nauka [in Russian].
6. Kotozhekov G. (1991). Philosophical and sociological analysis of culture: Extended abstract of Doctor's thesis. Moscow [in Russian].
7. Starosolsky V. (1998). Theory of the nation. Kyiv: Vyshcha shkola ; New York: Scientific Society named after T. Shevchenko, XXXIX [in Ukrainian].
8. Fevr L., Blok M. (1980). The ideology of feudal society in Western Europe: problems of culture and socio-cultural ideas of the Middle Ages in contemporary foreign historiography. Moscow [in Russian].
9. Chizhevsky D. (1994). Philosophy and nationality. *Osnova*, 26, P. 123–176 [in Ukrainian].
10. Chukut S. (1999). Genesis of Spiritual Culture: Management Dimension. Kyiv [in Ukrainian].
11. Spengler O. (1993). The sunset of Europe. Novosibirsk: Nauka [in Russian].
12. Jung K. G. (1996). Problems of soul of our time. Moscow: Progress: Univers [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 12.12.2018

УДК 78.072.2

DOI: 10.31723/2524–0447–2019–28–1–27–41

Нина Сергеевна Довгаленко

ORCID: 0000–0003–3462–640X

кандидат искусствоведения,

и. о. профессора кафедры

истории музыки и музыкальной этнографии

Одесской национальной музыкальной

академии имени А. В. Неждановой

odta_n@ukr.net

КОНЦЕПТ «МУЗЫКА» В РАННИХ СОЧИНЕНИЯХ

А. КАРАМАНОВА («МУЗЫКА № 2» ДЛЯ ФОРТЕПИАНО)

Цель статьи. Статья посвящена исследованию стилевых черт в творчестве А. Караманова 1960-х годов. Модернистский период основан на оригинальной композиционной технике, в которой элементы музыкального языка традиционного происхождения синтезированы с несерийной додекафонией и приемами секундовых и ритмических модификаций. *Методология* работы основана на положениях системного и интонационного анализа в исследовании языковых средств. *Научная новизна* за-